

fikcióval helyettesítő, *l'art pour l'art* tevékenység válik mindennapi művészetükké.

E történetek eredetére is érvényes az idős Anna Venyjaminovna irodalomról rögtönzött kiselőadása, mely szerint „minden könyv valami olyasmire épül, amit korábban már megírtak”. Az intertextusokkal átszótt narráción túl a nők meséi is mozgásba lendítik az orosz irodalmat: a prostituáltak elbeszéléseiben Katyusa Maszlova vagy Szonya Marmeladova balsorsának emléke keveredik az árva leányért fehér lovon érkező királyfi metatörténetével. Anna Venyjaminovna rajong a szimbolistákért, s rajongása a fiatal Masára is átragad. Sőt, Zsenya is éppen a 10-es évek szimbolistaiból írja disszertációját. A művészi alkotást az empirikus megismerés fölébe helyező költőnemzedék esztétizmusa pedig az egész mű mondanivalójának szempontjából lesz lényeges: a mindennapi élet szintjén hősnőink hasonlóképpen helyettesítik a megélt vagy megélhető valóságot a vágyaikat, ambícióikat beteljesítő „alkotásaikkal”.

Ulickaja humorral, szelíd iróniával átítatott, bámulatosan elemző könyve azok közé tartozik, melyeket addig nem teszünk félre, amíg a végükre nem értünk. Hogy aztán újraolvassuk őket. Hogy belépjünk világukba, bölcsen bólogassunk, vagy olykor magunkra ismervé, cinkosan a markunkba ne vessünk. Kitűnő ol-

vasmány az érzékeny és erős, ártatlan és vakmerő, csacsogó és csapongó, rejtélyes és csodálatos női természetéről. Nem csak nőknek.

JUHÁSZ KATALIN

(Fordította Goreity József, Magvető Kiadó, Budapest, 2004, 147 oldal, 1890 Ft)

JOSTEIN GAARDER:

A narancsos lány

Jostein Gaarder új könyve más, mint a *Sofie világa*, mely ismertséget és sikert hozott számára magyar fordításban is, de egy tekintetben hasonlít a két munka: átgondolt, elmélyülésre készítő könyv mindkettő, tizenéveseknek. Gaardernak alighanem ez a gyerek-kamasz hang az igazi tónusa.

Új könyvének tizenöt éves hőse, Georg Roed *életfontosságú* kéziratot örököl: tizenegy évvel azelőtt meghalt édesapja neki szánt feljegyzéseit. A testamentumszerű dokumentum padláson őrzött babakocsijából kerül elő véletlenül. A halott apa szólal meg ebben a kéziratban, *a halott apa levele a fiának* – van ebben valami kísérteties. „[...] szeretnék feltenni neked egy kérdést – mondja ez a kísérteties hang. – Ám ahhoz, hogy válaszolni tudj, el kell meséljek egy izgalmas történetet. [...] Mindig is

szerettem volna, ha megismered a narancsos lány történetét. Örökség gyanánt hagyom rád, mivel még kicsi vagy. Várni fog rád egy helyen, várni a megfelelő napra, amely most érkezett.”

Ez az írás, a kéziratos történet a halott apa hagyatéka. A beszédhelyzet éppen elég fontos ahhoz, hogy lekössön... Valójában nem is egy, hanem két kérdést vet fel. Az egyik kérdés (ez persze csak a könyv végén hangzik el: Gaarder jól építi fel szövegét) az apa számára fontos, a másik, a ki nem mondott kérdés viszont a fiúnak. A halandó életet vagy a nemléte választottad volna, ha módodban áll választani? – kérdezi kissé körülményesen az apa. Mi közöm van ehhez a történethez; miért osztja meg velem az apám, miért tartja fontosnak; hogyan érintkezik az én életem történetével? – kérdezheti olvasás közben mindegyre az első számú olvasó, Gregor.

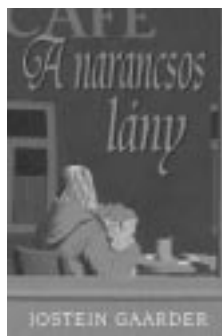
Hamarosan kiderül: az apa legnagyobb szerelmének történetét osztja meg velünk az íráson és fiának szánt reflexióin keresztül. E szerelem története egyben egy nyomozás története; ez is írói lelemény. Az első epizód ebben a szerelemben *már kalandos*: zsúfolt villamoson találkoznak... az apának a lány kezében lévő, hatalmas papírzacskó tűnik fel... fél, hogy a lány elejti a zacskót... és va-

lóban el is ejti, mégpedig az ő ügyetlenkedése miatt... a lány mond valamit, leszáll és eltűnik, és ő attól fogva úgy érzi, meg kell keresnie.

Nyomába ered a lánynak, de az nyomtalanul tűnik el a tömegben... Hol keresse?

Túlságosan keveset tudunk. Nem tudjuk, kicsoda a lány – induljunk ki a narancsból. Miért szállt valaki öt kiló narancsot a villamoson?

Tegyük próbára a fantáziánkat! Van egy pont a regényben (már egymásra talált a narancsos lány és az apa), amikor erről a találgatásról tájékoztat az elbeszélő: „Éjszaka a vele kapcsolatos kitalált történetekkel szórakoztattam Veronikát. Meséltem neki a nagy családról, melybe beleképzeltem, a drámai kimenetelű grönlandi sítúráról. Meséltem a karcsú lányról, aki az ENSZ megbízottjaként egy új, narancsokra veszélyes vírussal vette föl a harcot. Elmondtam az óvónő történetét, akinek harminchat egyforma narancsot kellett beszereznie a piacon. Azután következett az egyetemista lány története, aki az üzemmérnökök záró bulijára készített narancstortát. A következő történetből kiderült, hogy a lány tizenkilenc éves, az egyik végzős hallgató felesége, és már van egy kislányunk is. [...] Végül arról a lányról meséltem, aki élelmet csempész az afrikai éhe-

zőknek.” Talán a részletből is kiderül: az apa fantáziája e szerelem kibomlása idején meglehetősen gyerek... De talán az is, hogy mégis mindvégig jellemzi egyfajta „skandináv realizmus” a történetét; valós élethelyzetet emberi módon talál némi humorral, viszonylag egyszerűen.

Ne nyugodjunk bele a fentebb elhangzott megoldásokba: a narancsos lány titka más.

Gaarder pontosan tudja, hogy az ál-detektívregény alapja ugyanaz, mint a valódié: a részletek megfelelő tempóban tált adagolása. Elárulom, hogy a regényben idővel minden a helyére kerül; Jan, az apa olyan részleteket is megtud a lánytól és a lány révén, amelyekre nem is számított; és Georg, a fiú szintén el fogja helyezni a leírt történet részleteit saját élettörténetében.

PRÁGAI TAMÁS

(Fordította Szöllősi Adrienne, *Animus*
Kiadó, Budapest, 2004, 160 oldal,
1890 Ft)

IAIN M. BANKS:

Emlékezz Phlebasra

Iain M. Banks első Kultúra-regénye, az *Emlékezz Phlebasra* olyan űropera, melyet a galaxisok végtelen tereiben adnak elő. A Kultúra és az idiriek kö-

zötti háború kellős közepén találja magát az olvasó, milliók halálát beteljesítő „frontvonalon”. Az idiriek szent harcot folytattak, a kultúrabeliak, vagyis a sziporkázó gépek és a kevésbé tündöklő emberek pedig „azért harcoltak, hogy megóvják szellemi-lelki békéjüket”.

A Kultúra egyik féltve őrzött szuperszámítógépe, egy Elme az általa irányított, majd a háború forgatagában találatot kapott úrhajóról csodával határos módon elmenekülve a Schar kietlen világának alagútrendszerében bujkál. Az idiriek nagy erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy megtalálják, és tervviszsafejlesztés révén megértsék, valamint alkalmazzák az Elme létrehozását lehetővé tévő magas szintű tudást. A Kultúra mindent elkövet, hogy visszaszerezze, mielőtt az ellenség megkaparintaná. Az idiriek zsoldosaként az alakját változtatni képes, önnön identitását gyakran elvesztő, majd megtaláló furcsa akcióhős, Bora Horza Gobuchul indul az Elme felkutatására. Odüsszeuszhoz hasonlóan őt sem csupán a külső célok elérése motiválja, hanem az, hogy tetten érje mindig változó önmagát. A regény arra a paradoxonra is rávilágít, hogy az elmosódó ének halmazából álló főszereplő csupán akkor válik jól megragadható kvázitárggyá, amikor küldetése bevégeztetett, vagyis meghalt. „Mintha az összes ember, akit élete során megismerésített, az összes szerep, amit